

بررسی سیستم ارزشیابی کیفی - توصیفی

حمید شاهمیرزایی^۱، یعقوب ارتش دار^۲، الهه میرشکاری^۳، آرزینا عاشری^۴

۱- کارشناسی علوم تربیتی

۲- کارشناسی آموزش ابتدایی

۳- کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی

۴- کارشناسی ارشد ادبیات فارسی

چکیده

امروزه ما نیازمند سیستم هایی از سنجش و ارزیابی هستیم که به هر دانش آموز به دیده ی حرمت نگاه کند. موهبت های طبیعی و انسانی او را بسیار بیشتر از آزمونهای سنتی نشان دهد. در ارزشیابی توصیفی، معلمان علاوه بر اینکه شیوه تدریس و نحوه بازخورد و تکالیف دانش آموزان را تغییر می دهند، از ابزارهای دیگری همچون مشاهده دانش آموزان در شرایط واقعی و ثبت اطلاعات لازم، پوشه کار، چک لیست، آزمون های عملکردی، استفاده از روش خودسنجی و همسال سنجی و ارائه گزارش پیشرفت دانش آموز استفاده می کنند این ابزارها تصویر دقیقتری از فرآیند یادگیری و نتایج حاصل از تلاش های دانش آموز را برای معلم ارائه می دهد ارزشیابی یکی از مهمترین مراحل فرایند آموزش است و ابزاری را فراهم می سازد تا به وسیله آن سیستم آموزشی فعالیتهای خود را مورد بازنگری قرار دهد. روشی که امروزه در آموزش و پرورش مرسوم است روش ارزشیابی کمی است که مهمترین عامل اضطراب در دانش آموزان است. طرح ارزشیابی توصیفی تجربه نوآورانهای برخاسته از عمل در مقطع ابتدایی است. در این تحقیق به بررسی نقش ارزشیابی توصیفی و اثرات مثبت آن در مقایسه با روش ارزشیابی کمی پرداخته شده است.

کلمات کلیدی: ارزشیابی توصیفی، دانش آموز ، ، مقطع ابتدایی، فرایند یادگیری

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

مقدمه

ارزشیابی توصیفی، شکلی از ارزشیابی تحصیلی-تربیتی است که در آن معلم با مشارکت فعال و دانش آموز و اولیای ایشان با استفاده از ابزارهای مختلف به جمع آوری اطلاعات در زمینه تلاش ها، پیشرفت ها و موفقیت های دانش آموزان می پردازد و با طبقه بندی تحلیل و تفسیر اطلاعات به آنها کمک می کند تا بهتر یاد بگیرند و مشکلات یادگیری خود را به کمک اولیا و معلمان برطرف کنند. زمانی که کلاس درس مکانی برای آموختن مطالبی باشد که دانش آموز را برای مراحل بالاتر آماده میکند و ارزشیابی از دانش آموزان همان لحظه در حال آموزش شکل میگیرد، باعث میشود دانش آموزان بدون ترس هم سوالات و مشکلات خود را از معلم بپرسند و هم یادگیری بهتر صورت گیرد. همچنین کلاس درس مکانی نه برای حفظ کردن مطالب بلکه محیطی شاد برای یادگیری است. بلکه از جهت روانی نیز فوایدی برای آن متصور شده است که از جمله آن می توان به کاهش اضطراب دانش آموزان و همچنین افزایش اعتماد به نفس آنان اشاره کرد. اما برای بررسی صحت این امر نیاز به انجام تحقیق وجود دارد که این پژوهش به این منظور انجام شده است. با توجه به جدید بودن این طرح در کشور، تحقیقات اندکی در این زمینه به ویژه بررسی آن از بعد عاطفی و روانی دانش آموزان انجام شده است. در ارزشیابی دانش آموزان در سطح ملی، یک اهرم و عنصر کلیدی برای اصلاح مدارس و بهبود آموزش و یادگیری در نظر گرفته می شود. (سیف، ۱۳۸۲، استیگینز، ۲۰۰۴، دی، از، ۱۹۹۷، البرگ و همکاران ۱۹۹۴ ولین ۱۹۹۴). انتظاری رود ارزشیابی مقدمات درست، اصلاحات آموزشی را فراهم آورد. در آموزش و پرورش سنتی آخرین گام برای ارزشیابی و تصمیم گیری است درباره ارتقای دانش آموزان به پایه های تحصیلی بالاتر به کار می رود اکنون ارزشیابی بخش جدایی ناپذیر و همگام فرایند آموزش-یادگیری است که به جای طبقه بندی دانش آموزان بر هدایت یادگیری آنها متمرکز است. (شرفی، ۱۳۸۳). تغییرات نظام ارزشیابی کلاسی برای بهبود وضعیت یادگیری دانش آموزان، پدیده ای است که امروزه در اکثر سال های، اخیر بحثهای زیادی درباره اصلاحات آموزشی و بهبود کیفیت آموزشی مدارس مطرح شده است. سنجش کشورهای جهان مشاهده می شود. این پدیده را می توان حداقل از دو ریشه مرتبط به هم تبیین کرد: یکی رویکرد های جدید روان شناسی یادگیری نظیر شناخت گرایی و سازنده گرایی یا سازندگی و دیگری نهضت اصلاحات آموزشی و تغییرات برنامه درسی و مقایسه های بین المللی در موضوع های مختلف درسی و نیاز به افزایش استاندارد های آموزشی (سیف، ۱۳۸۲، شپرد، ۲۰۰۲). در سالهای اخیر در کشور ما نیز همگام با سایر کشورها، اقداماتی در این زمینه صورت گرفته است. برای مثال، شورای عالی آموزش و پرورش در ششصد و هفتاد و نهمین جلسه خود در مورخ

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

۱۳۸۱/۸/۳۰ به معاونت آموزش عمومی و امور تربیتی وزارت آموزش و پرورش مامویت دادآنان این طرح را در سال تحصیلی ۸۲-۸۱ به صورت آزمایشی در تعدادی مدرسه که دارای شرایط لازم بودند اجرا کردند. در راستای این تغییر گروه مطالعات دفتر ارزشیابی تحصیلی تربیتی ارزشیابی توصیفی را تهیه کرد و از نیمه دوم بهمن ماه ۱۳۸۱ این طرح در ۲۰ کلاس پایه ی اول ابتدایی در ۱۰ مدرسه وبا کمک ۳۰ تن از معلمان انجام شد. در دوپست و نود و ششمین جلسه کمیسیون معین شورای عالی آموزش و پرورش مورخه ۱۳۸۲/۶/۱۲ هدف هایی برای طرح آزمایشی ارزشیابی توصیفی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوره ابتدایی تصویب شد که یکی از آنها اصلاح روند آموزش- یادگیری در کلاس درس بود. اجرای طرح جدید ارزشیابی توصیفی، در مدارس مشمول طرح تلاش می شود تا با تاکید بر ارزشیابی تکوینی ارزشیابی، عملکردی و همچنین دادن بازخورد توصیفی شرایط بهتری برای یادگیری فراهم شود. بنابراین، انتظار می رود که این نظام ارزشیابی در عملکرد تحصیلی باورها و نگرش های دانش آموزان، تاثیر مثبتی داشته باشد. وسبب می شود دانش آموزان دچار استرس و اضطراب کمتری شوند. و یادگیری آنان افزایش یابد.

اهمیت ارزشیابی تحصیلی در دوره ی ابتدایی

سنجش و ارزشیابی جزئی جدایی ناپذیر از فرایند یاددهی یادگیری محسوب می گردد که از آن طریق می توان، میزان مسیر طی شده تا رسیدن به اهداف آموزشی را مشاهده نمود. به عبارتی یکی از مهمترین فعالیت هایی است که در جریان جاری تعلیم و تربیت و به دور از هرگونه شرایط نگران کننده، اضطراب آور و تنش زا، انتظار می رود که اتفاق افتد. طرح ارزشیابی توصیفی مشهور به ارزشیابی کیفی یا طرح حذف نمره، تجربه ای نو آورانه و برخاسته از عمل در مقطع ابتدایی آموزش و پرورش ایران است. منظور از روشهای توصیفی در ارزشیابی توجه به رویکردی است که در آن معلم تغییرات و تحولات ایجادشده در دانش آموز را با فنون متفاوت بررسی کرده و به صورت مشروح براساس شاخصهای پیشرفت و یا اهداف از پیش تعیین شده به اطلاع دانش آموز و والدین می رساند. (حسنی، ۱۳۸۵)

اهداف

هدف اصلی

بررسی ساختار ارزشیابی کیفی توصیفی و اثرات مثبت آن بر دانش آموزان مقطع ابتدایی

هدف فرعی

بررسی ساختار ارزشیابی کیفی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

روش: روش به کار رفته در این پژوهش توصیفی - تحلیلی می باشد

نتایج و رهیافت های تحقیق

ضرورت تغییر نظام ارزشیابی فعلی

یکی از عواملی که تغییر در نظام ارزشیابی فعلی را اجتناب ناپذیر می سازد، وجود آسیب ها و کاستی های موجود نظام ارزشیابی تحصیلی است. برخی از این آسیب ها و کاستی های موجود در نظام ارزشیابی تحصیلی دوره ی ابتدایی عبارتند از: حافظه پروری و کم توجهی به حیطه ها و سطوح مختلف یادگیری، تحمیل اضطراب نامطلوب به دانش آموزان، افزایش تکرار پایه ی تحصیلی هدف شدن امتحان به جای یادگیری، کم توجهی به بهداشت روانی محیط یاددهی - یادگیری، کم توجهی به پرورش خلاقیت و روحیه ی پرسش گری، حاکمیت امتحان های پایانی و توجه اندک به تلاش و پیشرفت همه جانبه دانش آموزان، سنجش کمی و بی اهمیتی به سنجش کیفی و استفاده محدود و ناچیز از ابزارها و روش های سنجش جایگزین، که البته باید اذعان کرد، آسیب های ذکر شده به صورت یک جا، مصداق نداشته و آموزگاران گرامی با به کارگیری روش ها و ابزارهای جدید، با نگرش نو تلاش کرده اند تا این آسیب ها به حداقل برسد.

ارزشیابی کیفی - توصیفی چیست؟

ارزشیابی کیفی - توصیفی شیوه ای از ارزش یابی تحصیلی است که اطلاعات لازم و معتبر و مستند برای شناخت دقیق و همه جانبه ی فراگیران در ابعاد مختلف یادگیری، با استفاده از روش ها و ابزارهای مناسب سنجش، همانند آزمون ها (به ویژه آزمون های عملکردی) پوشه کار، مشاهده، در حول فرایند یاددهی - یادگیری فراهم می نماید تا براساس آن بازخوردهای کیفی - توصیفی مورد نیاز، برای کمک به یادگیری بهتر در فضای روانی - عاطفی مطلوب تر، ارائه گردد. بنابراین به طور اجمال می توان گفت که نظام ارزشیابی کیفی - توصیفی نوعی ارزشیابی است که:

الف) زمینه ی مشارکت فعال دانش آموز و والدین را در فرایند ارزشیابی فراهم می نماید.

ب) در جمع آوری اطلاعات از ابزارهای متنوع و جدید برای افزایش اعتبار اطلاعات استفاده می نماید.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

ج) معلم و شورای مدرسه با جمع‌بندی، تحلیل و تفسیر دقیق اطلاعات و با توجه به ابعاد مختلف یادگیری و عاطفی و مهارتی درخصوص ارتقاء دانش‌آموز به پایه‌ی بالاتر تصمیم‌گیری می‌نمایند.

د) از نتایج سنجش و ارزشیابی در رفع موانع یادگیری دانش‌آموز در طول فرایند یاددهی- یادگیری استفاده می‌شود.

ه) با تسهیل شرایط ارتقاء و مداخله‌های مناسب در زمان مقتضی از افت تحصیلی تا حد قابل توجهی جلوگیری می‌نماید.

و) متناسب با نیاز دانش‌آموزان از بازخوردهای کیفی با عبارتهای واضح و روشن که منجر به تشویق و ترغیب دانش‌آموز برای تلاش بیشتر شود استفاده می‌شود.

ز) در جهت تقویت فعالیت‌های گروهی تلاش می‌نماید.

تفاوت های ارزشیابی کیفی - توصیفی با ارزشیابی سنتی درشش محور می توان اشاره کرد:

محور اول : تغییر تأکید از ارزشیابی پایانی به ارزشیابی تکوینی

در رویکرد سنتی ارزشیابی، عمدتاً معلمان، تلاش می‌نمودند از نتایج یادگیری دانش‌آموزان ارزشیابی به عمل آورند و آن را به صورت نمره گزارش دهند. کمتر تلاش می‌شد که به نحوه و چگونگی یادگیری و بهبود آن توجه شود. در این الگوی جدید ارزشیابی، معلم ارزشیابی را در خدمت یادگیری قرار می‌دهد؛ لذا نگاه وی به آن کاملاً تغییر می‌کند. ارزشیابی‌های او به گونه‌ای است که به یادگیری بهتر بینجامد. لذا ضعفهای عملکرد دانش‌آموزان و قوت‌های آنها، برای این منظور بررسی می‌شود که راهی برای برطرف کردن و یا بهبود آنها یافت شود، نه این که صرفاً ضعفها منعکس شود. همچنین این الگوی ارزشیابی، موجب می‌شود معلم خود را همسفر یادگیری دانش‌آموزان بداند و با آنها در مسیر حرکت کند، نه مانند کسی که در پایان راه ایستاده و منتظر است که مشاهده کند چه کسی زودتر به پایان راه (یادگیری) می‌رسد.

اگر یادگیری را جریانی هدفمند و پیوسته بدانیم که از مبادی آغاز و به نتایج می‌رسد؛ ارزشیابی هم جریانی پیوسته است که از مبادی آغاز می‌شود و به نتایج می‌رسد؛ یعنی دوش به دوش یادگیری به پیش می‌رود؛ لذا ارزشیابی زمانی برای یادگیری و در جهت بهبود یادگیری خواهد بود که پیوسته اطلاعات مفیدی برای دانش‌آموزان از طریق بازخورد، فراهم آورد. با ترکیب و تحلیل اطلاعات به دست آمده از این نوع ارزشیابیها که طی مراحل مختلف گردآوری شده است، معلم می‌تواند تصمیم‌های مناسب آموزشی درباره دانش‌آموز

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

بگیرد. با این توضیحات روشن می شود که این الگوی ارزشیابی کاملاً پویا است و عنصری که پویایی آن را تشدید می نماید ارائه بازخورد های توصیفی است. تحقیقات زیادی نشان داده است که بازخوردهای توصیفی موجب بهبود یادگیری دانش آموزان می شود.

محور دوم : تغییر مقیاس فاصله ای (۲۰ - ۰) به مقیاس ترتیبی (خیلی خوب، خوب، قابل قبول، نیازمند آموزش و تلاش بیشتر)

در طول سالیان دراز، مقیاس مورد استفاده در کشور، مقیاس فاصله ای (نمره ۲۰-۰) بوده است و معلمان نتایج آزمونها را براساس آن به دانش آموزان و والدین، بازخورد داده اند. این شکل از بازخورد به دلیل ابهام در تغییر و دقت زیاد در فواصل بین آن (هشتاد قسمت بیست و پنج صدمی)، رقابت برانگیز بوده به همین دلیل است که در طول این سالها، نمره بیست بسیار مورد احترام و توجه بوده است. مقیاس ترتیبی (خیلی خوب، خوب، قابل قبول، نیازمند آموزش و تلاش بیشتر) این مشکلات را ندارد، کمتر ایجاد رقابت می نماید و انعطاف پذیری بیشتری دارد؛ در طرح ارزشیابی توصیفی، جایگزین نمره در کارنامه است. به سخن دیگر در حین فرایند یاددهی - یادگیری دانش آموزان، بازخورد ترتیبی یا فاصله ای دریافت نمی کنند. به واقع تصور می رود که دریافت این نوع بازخوردها از سوی معلم فرآیند یادگیری دانش آموزان را سست می نماید. در این طرح خلاء این بازخوردها را بازخوردهای توصیفی پر می کند. بازخوردهای توصیفی، بازخوردهایی با معنا و مؤثری هستند که دانش آموزان را در جهت شناخت وضعیت پیشرفت یادگیری خود قرار می دهند و آنان همچنین از این طریق رهنمودهایی برای بهبود یادگیری دریافت می دارند. تصور حذف بازخورد نمره برای بسیاری از معلمان، ناممکن است. به زعم آنها نمره اهرم انگیزشی قوی است و یکی از ابزارهای اقتدار معلم است، حذف آن خلاء بزرگی در جریان یادگیری ایجاد می کند. اما واقعیت این است که حذف نمره و هر گونه بازخورد غیر توصیفی، مشکلی ایجاد نمی کند. حتی به بهبود شرایط یادگیری هم می انجامد؛ زیرا بچه ها دیگر نگران کسب نمره نیستند. آنها به دنبال شناخت اشتباه خود در فعالیتهای یادگیری هستند. والدین نیز از کودک نمره نمی خواهند بلکه از فرزندشان می پرسند که «امروز چه یاد گرفته ای؟» حذف نمره، حذف یکی از عوامل استرس زا است. بنابراین در کلاس شرایطی فراهم می شود که مسافر کوچک سفر یادگیری سفرش را با آرامش خاطر دنبال کند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

محور سوم: تنوع بخشی به ابزارهای جمع آوری اطلاعات

فعالیت ارزشیابی تحصیلی با دو فعالیت جزئی: الف) جمع آوری اطلاعات، ب) داوری درباره وضعیت یادگیری دانش آموز مشخص می گردد. در فعالیت نخست، معلم اطلاعاتی را از وضعیت یادگیری دانش آموز جمع آوری می نماید. در شیوه سنتی این اطلاعات عمدتاً از طریق آزمونهایمرداد - کاغذی (امتحان) یا پرسشهای کلاسی جمع آوری می شد. اما در این طرح ابزارهای جمع آوری اطلاعات متنوع شده اند و علاوه بر آنها ابزارهای دیگری چون پوشه کار، ابزارهای ثبت مشاهده، تکالیف درسی و آزمونهای عملکردی نیز مورد استفاده قرار می گیرند. این ابزارها اطلاعات بیشتر و وسیع تری را برای معلم، آماده می سازد و بنابراین هم اعتبار اطلاعات به سبب تنوع در ابزارها بیشتر می شود و هم قضاوت و داوری معلم واقعی تر و منصفانه تر خواهد شد. اساس کار در تنوع بخشی به ابزارهای گردآوری اطلاعات از وضعیت یادگیری دانش آموز، واقعی تر کردن اطلاعات است که همان مشاهده کودک در حین فعالیت و بررسی آثار و محصولات یادگیری اوست.

محور چهارم: تغییر در ساختار کارنامه

کارنامه تحصیلی که در این طرح "گزارش پیشرفت" نام گرفته است به طور کلی مفصل تر و اندکی عمیق تر به گزارش رشد و پیشرفت دانش آموز می پردازد. بر خلاف کارنامه کمی، که شامل فهرستی از نام دروس و نمره ها است، گزارش پیشرفت تحصیلی به شکل توصیفی، از وضعیت دانش آموز اطلاعاتی به والدین می دهد. همچنین در این گزارش تنها به وضعیت درسی صرف توجه نمی شود، بلکه به ابعاد عاطفی، جسمانی و اجتماعی توجه شده است. در گزارش پیشرفت تحصیلی والدین به روشنی درمی یابند که در چه بخش از انتظارات آموزشی، احتمالاً کودکشان مشکلاتی دارند و با توجه به آن مشکلات توصیه هایی را برای بهبود عملکرد تحصیلی فرزندشان دریافت می نمایند.

محور پنجم: تغییر در مرجع تصمیم گیرنده درباره ارتقاء دانش آموزان

در نظام سنتی ارزشیابی تحصیلی، تصمیم گیری درباره ارتقاء به نمره های امتحان پایانی دانش آموز بستگی دارد. طبق شرایطی که از پیش تعیین شده است و بر اساس نمره های کسب شده مشخص می شود که آیا دانش آموز می تواند به پایه بالاتر ارتقاء یابد یا این که باید تکرار پایه بنماید. این تصمیم گیری را حتی در سالهای اخیر به عهده رایانه گذاشته اند و رایانه به راحتی مشخص می کرد که فردی اجازه ارتقاء دارد یا نه! اما در الگوی ارزشیابی توصیفی به سبب اینکه اطلاعات جمع آوری شده متنوع بوده، و شامل داده های کمی و کیفی است، تحلیل و ترکیب این داده ها و تصمیم های آموزش مبتنی بر آن، از جمله تصمیم گیری درباره ارتقاء یا عدم ارتقاء دانش آموزان

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

به عهده معلم و شورای مدرسه است. در این الگوی ارزشیابی به معلم اختیار تصمیم‌گیری تفویض می‌شود، زیرا وی لایق‌ترین فردی است که درباره دانش‌آموز می‌تواند تصمیم بگیرد. در این الگو، معلم براساس شواهد گردآوری شده از فرآیند پیشرفت دانش‌آموز به دانش‌آموز اجازه ارتقاء می‌دهد. در صورتی که دانش‌آموزی بعد از انجام مداخله‌های طولی و عرضی (در پایان سال تحصیلی و در بین سال تحصیلی) به حد مطلوب نرسید؛ پیشنهاد تکرار پایه را به مدیر و شورای مدرسه می‌دهد و شورا براساس شواهد موجود درباره آن تصمیم‌گیری می‌نماید. لذا ارزشیابی توصیفی تکرار پایه را تنها به عنوان یک مداخله در روند تحصیلی کودک می‌پذیرد و زمانی این مداخله انجام می‌شود که مشخص شود تکرار پایه برای کودک تأثیر مثبت خواهد داشت. با توجه به آنچه که گفته شد و بر خلاف تصورات اشتباه و رایج، ارزشیابی توصیفی با ارتقاء خود به خود تفاوت دارد. زیرا در ارتقاء خود به خود تکرار پایه وجود ندارد و دانش‌آموزان بر اساس سن ارتقاء می‌یابند. اما در این روش ارتقاء و تکرار پایه منطقی‌تر و متناسب با نیاز آموزشی دانش‌آموز می‌شود. همچنین در این طرح، ارزشیابی از فعالیتهای کلاسی حذف نمی‌شود بلکه ارزشیابی در خدمت بهبود یادگیری دانش‌آموزان قرار می‌گیرد به ویژه دانش‌آموزانی که ضعف عملکرد درسی داشته باشند.

محور ششم: توجه همه جانبه به تمامی جنبه های رشد

در الگوی ارزشیابی توصیفی، علاوه بر رشد بُعد عقلانی دانش‌آموز، به جنبه های دیگر رشد، از جمله رشد ابعاد اجتماعی، عاطفی و جسمانی نیز توجه شده است. معلم در طول سال با مشاهده رفتار و عملکرد دانش‌آموز، گزارشی را از وضعیت او در حیطه های ذکر شده به شکل توصیفی، ارائه می‌دهد. این گزارش باید دقیق و حساب شده باشد و به دور از اغراق، از الفاظ و کلمات مثبت استفاده شود. در این گزارش برای نمونه گزاره هایی در توصیف وضعیت دانش‌آموز نظیر: دقت کردن در رعایت نکات بهداشتی، کسب عاداتی مطلوب جسمانی، همکاری با دیگران، عمل به قوانین مدرسه، احترام گذاشتن به دیگران، شرکت در مباحث و گفتگوها و... بیان می‌گردد. این ها از جمله انتظاراتی است که در الگوی ارزشیابی توصیفی در زمینه توجه به حیطه های گوناگون رشد شخصیتی دانش‌آموز، مطرح شده است. انتظاراتی که در نظام سنتی، کاملاً نادیده انگاشته شده است.

اهداف ارزشیابی کیفی - توصیفی مصوب شورای عالی:

__ارتقاء بهداشت روانی دانش‌آموزان با کاهش اضطراب ناشی از امتحانات

__فراهم نمودن زمینه مناسب برای پرهیز از کمی‌گرایی صرف در ارزشیابی تحصیلی-تربیتی

__تأکید بر اهداف آموزش و پرورش به جای تأکید بر محتوای کتاب ها

ارتقاء جایگاه ارزشیابی فرایندی و بهره گیری از نتایج آن در تعیین سرنوشت تحصیلی دانش آموزان

کمک به رشد متعادل و همه جانبه شخصیت دانش آموزان با افزایش بهداشت روانی محیط یاددهی_ یادگیری

تقویت مشارکت دانش آموزان و اولیای آنان در فرایند ارزشیابی تحصیلی_ تربیتی

ابزار های ارزشیابی توصیفی:

۱- پوشه کار (کارنما) ۲- برگ ثبت مشاهدات (فهرست واریسی ، مقیاس درجه بندی، فهرست واقعه نگاری)

۳_ آزمون ها (عملکردی - مداد کاغذی و ...) ۴_ آزمون مداد کاغذی ۵_ تکالیف درسی

ارزشیابی پوشه ای (پوشه کار)

یک مجموعه هدفدار منظم از کار و فعالیت فراگیر که نشان دهنده تلاش و کوشش و پیشرفت و رشد دست آوردها و موفقیت های او می باشد. فراگیران را به فراگیری پویا و فعال تبدیل می کند که در برابر یادگیری و پیشرفت خود مسئول باشند پوشه کار مانند یک جورچین (پازل) مجموعه ی قطعاتی از کارهای هدفدار فراگیران است که به او امکان می دهد تا توانایی های خود را از جهات مختلف به نمایش بگذارد. البته هر پوشه می تواند شامل کار یک فرد یا یک گروه باشد. که به یک یا چند موضوع درسی اختصاص دارد که البته می توان در زمان معین فراگیر آن را به خانه ببرد یا در مدرسه نگهداری شود و در اختیار معلم سال بعد قرار گیرد. پوشه مانند یک پازل، مجموعه قطعاتی از کارهای دانش آموز است که با اتصال این قطعات می توان، از دانش آموز تصویر کامل و روشن تری به عنوان یک یادگیرنده مادام العمر به نمایش گذاشت. پوشه می تواند شامل فهرست های ارزشیابی معلم، گزارش کارهای دانش آموز، یادداشت های معلم، گزارش گردش های علمی و کارهای عملی و پروژه های دانش آموز باشد. این مجموعه متنوع به دانش آموز امکان می دهد، توانایی های خود را از جهات گوناگون به نمایش بگذارد. به این ترتیب، بدیهی است که در یک پوشه

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

ممکن است قطعات جداگانه ای از کار دانش آموز موجود باشد که هرکدام به تنهایی اطلاعات معتبری به معلم یا دانش آموز ندهد، ولی از تلفیق و ترکیب آن ها می توان تصویری کامل از دانش آموز ارائه داد؛ درست به مثابه یک پازل

مزایای استفاده از پوشه کار

- ۱_ دانش آموز از طریق ارائه پوشه خود فرصت پیدا می کند تا میزان توانایی ها و دانش خود را مستند سازد.
- ۲_ پوشه دانش آموز به وی امکان می دهد شاهد رشد و پیشرفت خود باشد. همچنین اعتماد به نفس او را افزایش می دهد.
- ۳_ پوشه فرصت شناخت و اصلاح اشتباهات را به دانش آموز می دهد. این کار توان ریسک کردن، نهراسیدن از اشتباه، جرأت پذیرش اشتباه و اصلاح آن را به وی می دهد. به این ترتیب دانش آموز را در فرایند آموزش خود سهیم می سازد.
- ۴_ پوشه به دانش آموز فرصت می دهد بین آموخته های قبلی و جدید ارتباط برقرار کند.
- ۵_ دانش آموز از طریق مرور پوشه های خود در سال های متوالی، می تواند قابلیت های خود را شناسایی کند و در مورد آینده تحصیلی و شغلی خود آگاهانه تصمیم گیری کند.
- ۶_ پوشه ابزاری برای تعامل با همکلاسی ها، معلمان و والدین است.
- ۷_ مرور پوشه دانش آموز، به معلم امکان می دهد با اطمینان بیش تر و بر اساس دلایل مستند در مورد دانش آموز قضاوت کند.
- ۸_ مرور پوشه دانش آموز به والدین امکان می دهد در جریان پیشرفت فرزندشان قرار گیرند، نقاط قوت و ضعف او را بشناسند و نقش مثبت، سازنده و فعالی در هدایت تحصیلی او داشته باشند.
- ۹_ زمانی که قرار است دانش آموز بخشی از کارهای خود را برای نگهداری در پوشه انتخاب کند، این عمل به وی فرصت تمرین برای تصمیم گیری های آگاهانه و قضاوت مسؤولانه می دهد.
- ۱۰_ مرور پوشه دانش آموز به معلم فرصت می دهد قابلیت های وی را به درستی شناسایی و با توجه به تئوری هوش های چندگانه برای آموزش وی برنامه ریزی کند

راهکارهای اساسی اصلاح نظام ارزشیابی دوره ابتدایی:

۱- تغییر رویکرد ارزشیابی تحصیلی از آموزش سپس ارزشیابی به:

الف) ارزشیابی برای یادگیری

ب) ارزشیابی به عنوان موقعیتی برای یادگیری

ج) درهم تنیدگی آموزش و ارزشیابی

۲_ بازخورد کیفی به جای بازخورد عددی و کمی با هدف:

الف) توجه به فرایند تلاش، پیشرفت و موقعیت دانش آموزان

ب) تعیین وضعیت عملکرد دانش آموز در دست یابی به اهداف پیش بینی شده

ج) مشخص کردن انتظارات جدید با توجه به وضعیت عملکرد دانش آموز

د) ارائه رهنمود و هدایت تلاش های دانش آموز برای یادگیری

۳_ تنوع ابزارهای جمع آوری اطلاعات:

الف) سنجش سطوح بالای یادگیری (از ساده تا پیچیده)

ب) سنجش حیطه های مختلف (شناختی - عاطفی - مهارتی)

ج) سنجش ویژگی های رفتاری

۴_ مقیاس رتبه ای به جای مقیاس فاصله ای

۵_ ارتقاء دانش آموز با نظر معلم و تکرار پایه با پیشنهاد معلم و تأیید شورای مدرسه

۶_ تغییر ساختار کارنامه (گزارش پیشرفت تحصیلی):

الف) ویژگی های برجسته دانش آموزان

ب) عملکرد درسی

ج) ویژگی های رفتاری

د) توصیه های معلم

محاسن ارزشیابی توصیفی :

۱- افزایش اعتماد به نفس دانش آموزان .

۲- تکیه نداشتن به نمره ی بیست.

۳- افزایش پارامترها جهت تشخیص سطح یادگیری هر درس به طور جداگانه و در نتیجه یافتن ضعف دانش آموزان.

۴- ایجاد رابطه ای صمیمی ترین معلم و دانش آموز.

۵- تکیه بر کار و آموزش علمی و عملی.

۶- افزایش شور و نشاط و شادابی دانش آموزان و روحیه ی آنان در کلاس و مدرسه.

۷- حذف اضطراب ناشی از امتحان و نمره که به نوعی استرس مانعی جدی برای فرایند یاددهی و یادگیری خواهد بود.

۸- در این طرح یادگیری عمیق و پایدار صورت می گیرد و روش علمی که همان حل مساله است انجام می پذیرد.

۹- افزایش روحیه ی همپاری، همکاری، همدلی و ... در دانش آموزان .

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

۱۰- افزایش حس مسئولیت پذیری در دانش آموزان.

۱۱- چون دانش آموزان کم کار در کنار دانش آموزان فعال قرار می گیرند از این جهت آنها نیز به نوعی خود را با محیط تطبیق می دهند.

۱۲- روانی و روایی کار برای معلم کلاس و دانش آموز.

۱۳- انگیزه ها که همانا جرقه های ایجاد خلاقیت در ذهن دانش آموزان است شکل می گیرد.

۱۴- افزایش رقابت مثبت در دانش آموزان .

۱۵- کلّ دانش آموزان در امر یادگیری دخالت دارند و همین باعث ایجاد مهارت های اجتماعی و مهارت های زبان آموزی در سطح عالی می گردد.

۱۶- رفتارهای دانش آموز بهتر مورد مشاهده قرار می گیرد و می توان آن را مورد مطالعه قرار داد.

۱۷- هر دانش آموز با توجه به فعالیتش با خودش مقایسه می شود و پیشرفتش مورد ارزشیابی و تقدیر قرار می گیرد.(اصل تفاوت های فردی).

۱۸- از بین رفتن احساس ناتوانی و ضعف دانش آموزان در حضور دیگر دانش آموزان.

۱۹- ایجاد مهارت و توانایی برای بر طرف کردن نیازهای فردی.

۲۰- این طرح با شرایط و موارد پیشرفت در دنیای جدید همگام است.

۲۱- برای اندازه گیری فرایندهای ذهنی و بازده حاصل از آن مناسب است.

۲۲- دانش آموزان را در موقعیت های حل مساله قرار می دهد.

۲۳- دانش آموزان را وادار به کارگیری دانش فرا گرفته قرار می دهد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

- ۲۴- جنبه های مختلف دانش و درک فراگیر را می توان مطالعه نمود.
- ۲۵- دانش آموز را وادار به عمل کردن، تولیدکردن و خلق کردن می نماید.
- ۲۶- ایجادحس موثر بودن در دانش آموز.
- ۲۷- برخورداری ازکارنامه توصیفی و تشریح ضعف و قوت های آموزشی و پرورشی هر دانش آموز.
- ۲۸- نبود استرس در دانش آموز و خانواده ی ایشان.
- ۲۹- سهل و آسان نمودن ادامه ی تحصیل و فراهم نمودن زمینه ی مناسب طی کردن آموزش عمومی برای کلیه ی دانش آموزان.
- ۳۰- اولیا به طور مستمر در جریان پیشرفت یا افت فرزندشان قرار گرفته و در این مورد بیشتر احساس مسئولیت می نمایند.
- ۳۱- ایجاد روحیه ی خود باوری در دانش آموز تا در آینده بتواند گوینده ی خوب، شنونده ی خوب، محقق و منتقد خوبی گردد.
- ۳۲- انجام فعالیتهای مشابه به فعالیتهای دنیای واقعی در کار روزانه دانش آموزان.

نتیجه گیری

ارزشیابی توصیفی رویکردی در ارزشیابی تحصیلی- تربیتی است که از طریق آن اطلاعات لازم،معتبر و مستند برای شناخت دقیق و همه جانبه فراگیران در ابعاد مختلف یادگیری(شناختی - عاطفی- مهارتی)با استفاده از ابزارها و روشهای مناسب مانند پوشه کار،آزمون ها(آزمون های مداد کاغذی وعملکردی)مشاهدات و...در طول فرایند یاددهی -یادگیری به دست می آیدتا براساس آن ها بازخوردهای مورد نیاز برای کمک به یادگیری بهتر در فضای روانی - عاطفی مطلوب تر برای دانش آموزان و اولیاء ارائه گردد. یکی از اهداف و شعارهای الگوی ارزشیابی کیفی-توصیفی "آرامش خاطر مسافر سفر یادگیری"است.این الگوبا این جهت گیری می تواند در راستای فراهم نمودن محیطی خالی از فشار و استرس،مؤثرباشد.کاهش نقش امتحانات پایانی در جریان ارزشیابی و حذف نمره ،باعث کاهش خشونت،تحقیر و سرزنشوتوهین دانش آموزان شده است. حال،در جریان تحول در نظام ارزشیابی تحصیلی و استفاده از روش های جدید،این امکان وجود دارد که این خطا رخ دهد.یعنی تصور شود که ارزشیابی کیفی-توصیفی یعنی صرفاً ابزار جمع آوری اطلاعات،یعنی پوشه کار،فهرست واری و یا حتی کارنامه ی توصیفی. در حالی که این ها تنها ابزارندو روح ارزشیابی همانا در گام های دیگر و در مفهوم پویایی و رشد دهنده بودن و همراهی و هم یاری ارزشیابی با یادگیری است بنابراین، باید به جد مراقب بود که

این خطای ذهنی دوباره در ذهن کارگزاران نظام آموزشی صورت نپذیرد. تحقق این هدف از یک سو، مستلزم مراقبت از روند توسعه و استقرار این رویکرد در نظام آموزشی است و از سوی دیگر، نیازمند اهمیت یافتن معلم و آمادگی او برای پذیرش تحول و نوآوری است. لذا این نوآوری باید عمیق و دقیق و در دل و ذهن معلم جای گیرد. این امر نیز نیازمند توسعه کمی و کیفی آموزش معلمان و دیگر نیروهای شریک و سهیم در گسترش این رویکرد می باشد. در این صورت عمی توان به موفقیت این نوآوری امید بست، به گونه ای که به درستی اشاعه یافته و در نظام آموزشی مستقر گردد.

چند پیشنهاد

- در اجرای این ارزشیابی شرایط کلاسها چند پایه مورد توجه قرار گیرد .
- ارزشیابی توصیفی بومی شده در همه مدارس به اجرا درآید .
- مدارس با ابزار وامکانات لازم اجرای طرح مجهز شوند.
- معلمان با روشهای نوین و فعال تدریس آشنا شوند .
- از طریق رسانه های جمعی اطلاع رسانی کافی بعمل آید .
- بودجه وامکانات لازم و کافی جهت اجرای طرح در نظر گرفته شود .
- تغییراتی در کتب درسی ایجاد گردد تا با توجه به ارزشیابی توصیفی قابل تدریس و ارزشیابی گردد .
- شرایط تراکم دانش آموزان در نظر گرفته شود .
- زمینهی آشنایی معلمان با شیوههای ارزشیابی توصیفی فراهم گردد.
- به گروههای آموزشی مناطق اهمیت داده شود تا بهتر در این زمینه فعالیت داشته باشند .
- کارگروههایی متشکل از سرگروه های آموزشی تشکیل تا مرتب به مدارس سرکشی نموده و گزارش روند کار را به مقامات بالاتر ارائه نمایند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

از آنجا که نتایج و آثار طرحهای آزمایشی خصوصاً طرحهای مرتبط با حوزه تعلیم و تربیت را نمیتوان در یک

دوره کوتاه مدت مورد مطالعه و بررسی قرار داد، امید است، با عنایت به اصول حاکم بر ارزشیابی

پیشرفت تحصیلی و اهداف تفصیلی طرح ارزشیابی توصیفی که بنیان آن بر شکوفا نمودن استعدادهای

طبیعی دانش آموزان و آزادی و انتخاب است. به نتایج قابل توجهی در زمینه اجرای این طرح برسیم.

منابع و مآخذ :

۱- شکوهی مرتضی-حصاربان زهرا- جهان آرا نادر: ۱۳۸۸ ارزشیابی کیفی- توصیفی، اهداف، ویژگی های دوره ابتدایی، چالش ها و راهکارهای اجرایی

۲- حسنی، محمد: ۱۳۸۲، راهنمای ارزشیابی توصیفی، دفتر ارزشیابی تحصیلی و تربیتی.

۳- حصاربان زهرا، ۱۳۸۵، ارزشیابی توصیفی الگویی جدید در ارزشیابی تحصیلی

۴- حسنی محمد: ۱۳۸۷ راهنمای اجرای ارزشیابی کیفی توصیفی در کلاس درس

۵- حسنی، محمد، راهنمای اجرای ارزشیابی توصیفی پایههای اول، دوم و سوم ابتدایی، ۱۳۸۵

۶- بنی اسدی حسین: ۱۳۸۴ آشنایی با طرح ارزشیابی توصیفی

۷- شکوهی مرتضی- قره داغی بهمن: ۱۳۸۸ مدیریت پوشه کار (جورچین دانستن، توانستن و به کار بستن در ارزشیابی کیفی-توصیفی)

<https://article.tebyan.net/223129>

-Shepard, L. (2000). The role of assessment in a learning culture. Educational Researcher. 29, 1-14

.Stiggins, R. (2004). New Assessment Beliefs for a New School Mission. Phi Delta Kappan 86-22-36